№ 59—ՔՍԱՆ ԵՒ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 2 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1884

Տարեկան գինն է 10 ռուբլի,
վեց ամսուանը՝ 5 ռ., երեք ամսուանը՝ 3 ռ., ամիսը 1 ռ.։
Առանձին համարներով խւրաքանչիւրը 5 կոպէկ։

Խմբագրատունը բաց է ամեն օր բացի կիւրակէ և տօն օրերից առաւօտեան 11—2 ժամը կէսօրից յետ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի խմբագրութեան հետեւեալ հասցէով.— Въ ред. газеты «Мегу Айастани», въ Тифлисъ, կամ Redaction de «Meghou Haïastani», à Tiflis. (Caucase).

ՄԵՂՈՒ

Խմբագրութեանս ուղղած թէ յօդուածները և թէ նամակները պէտք է պարզ գրուած լինին գրողի ստորագրութեամբ և հասցէով։ Խմբագրութիւնը կարող է փոփոխել, ուղղել և կրճատել յօդուածները։ Խմբագրութիւնը իւր վերայ չէ առնում յետ ուղարկել յօդուածները և պահում է երկու ամիս մինչև ցպահանջ։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ամեն մի բառին 2 կոպ։ Յայտարարութիւններ ընդունվում են հայերէն և օտար լեզուներով։ Յայտարարութիւններ ընդունվում են խմբագրատանը, «Կովկասւ հիւրանոցի տակ պ. Տէր-Յովսէփեանի ծխախոտի խանութում են պ. Շահվերդեանի պավիլիօնում։

«ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ԼՐԱԳՐԻՆ
կարելի է յուլիսի 1-ից ստորագրուել

ԿԻՍԱՄԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿՈՎ

ԿԻՍ ՏԱՐՈՒԱՅ ԳԻՆՆ Է 5 ՌՈՒԲԼԻ·

Ստորագրուել կարելի է խմբագրատանն և պ. Շահվերդովի լրագրական գործակալութեան գրասենեակում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ·

Մի խորհուրդ։
Ներքին Տեսութիւն. — Խօլերայի առաջն առնելու նախազգուշութեանց հրահանգ։
Քաղաքական: — Քաղաքական լուրեր։
Մանր լուրեր։
Խառն լուրեր։
Յայտարարութիւններ։
Բանասիրական. — Գինեգեւ։

ԹԻՖԼԻՍ, 2 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1884 Թ·

—

ՄԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴ·

Շուտով կ'սկսուի ուսումնական տարին և ս. Էջմիածնի ճեմարանի դրութիւնը դեռ ևս անորոշ է:

Յայտնի է, որ ճեմարանի տեսչի հրաժարեցուցմանը՝ հետևեց և՛ մի քանի ուսուցչաց հրաժարումը կամ դարձեալ հրաժարեցուցումը:

Սինօդի հրաւէրները՝ Սրբ. Նարպէյի և Օրմանեանի կողմից, ինչպէս որ պէտք էր սպասել, ընդունելութիւն չը գտան: Հ. Ճերմակեանի մասին էլ, ասում են, թէ տեսչի պաշտօնով հրաւիրուած չէ: Ուրեմն պ. Նահապետեանի տեղը դեռ ևս բաց է: Գալով պպ. Մանդինեանցի, Կոստանեանցի և Վարդանեանցի տեղերին, — հաւանականաբար նոյնպէս բաց են: Գոնեա այդ պարոնների տեղակ հրաւիրուած ուսուցիչների վարձուելու մասին հաստատ տեղեկութիւն չը կայ:

Մի րոպէ ենթադրենք, որ մինչև սեպտեմբեր՝ Սինօդը յաջողեց նոր խումբ կազմակերպել: Բայց թէ այդ խումբը, ըստ ամենայնի, պիտի համապատասխանէ՞ իր կոչմանը, դէթ հին խմբին չը զիջելու և չ'ախտասոլու չափ երաշխաւոր պիտի լինի՞, — դա էլ մի հարց է, և ճեմարանի համար բաւականին ծանրակշիռ հարց:

Մենք, ճշմարիտ ասած, մինչ օրս էլ չենք կարողացել ըմբռնել այն էական և սկզբունքական շարժառիթները, որոնք ճեմարանի մէջ այս տարուայ անակնկալ և անսպասելի փոփոխութիւնքը յառաջացրին: Ընդհակառակը, հաստատ հիմունքներ, սոյդ երաշխաւորութիւնք կային, որ ճեմարանը, դէթ մինչև նորընտիր կաթողիկոսի գալը, կամ գուցէ, նորի ընտրութիւնը, իւր նախկին վիճակը անփոփոխ կը պահէ:

Բայց ի զուր չէ ասած, վսեմից մինչև ցածրը մի քայլ է միայն:

Որովհետև նոր տեսուչ և նոր ուսուցիչներ գտնելը դժար է, և եթէ գտնուեցան էլ, անկարելի է որ դրանք, ըստ ամենայնի, հներին փոխանակեն, որովհետև ցանկալի է, բարոյական-սրբազան; անգամ օրինական պարտականութիւն կայ Էջմիածնեցւոց վերայ մինչև նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը՝ հին գրաւոր կարգադրութիւնքը անփոփոխ պահել, Նրա, ճեմարանի հիմնադիր Հայրապետի, կոնդակը յարգել, որովհետև Սինօդի վարմունքը — ինչպէս միաբերան վկայեց հայ մամուլը — հայ ժողովրդի համար այս դէպքում անհաճոյ է, որովհետև... շատ որովհետևներ կան, ուստի մենք մեզ ներում ենք մի համեստ խորհուրդ տալ սինօդական հարց և հրաժարուած տեսչին ու ուսուցչաց:

Փոխադարձ և հայրական ու որդիական զիջողութեամբ, հին, անցած գնացած բաների, հաշիւ ու սկզբունքների մոռացմամբ՝ կրկին համախմբուել մէկզմէկու մօտ և նախկին եռանդով առաջ տանել ճեմարանը մինչև ազգի Հայրապետի գալը: Ամեն մարդ սխալանաց և մեղանչմանց ենթակայ է, բայց պատիւ նրան, ով իւր սխալը՝ տեսնելիս զգուշանում և սխալ ճանապարհից յետ է կանգնում:

Ճեմարանը այժմեան տարտամ և անորոշ վիճակի մէջ ձգողները, այդ բանը անելով, անշուշտ կամեցան աւելի լաւ և որոշ վիճակի մէջ դնել նրան: Բայց երբ այժմ տեսնում են, որ իրանց բարի ցանկութիւնը գլուխ գալու չէ, այն ժամանակ պէտք է առ ժամանակ ծալել և մի կողմ դնել այդ ցանկութիւնը, եթէ չենք ուզում, որ նա, այսինքն մեր այդ բարի ցանկութիւնը, վերջ ի վերջոյ, ոխալանքի ու մեղանչանքի կերպարանք ու հետևանք ունենայ: Ոչ ապաքէն առանց այն էլ «շատ է աւուրն չարն իւր»:

Եթէ մեր այս խոնարհ առաջարկը սինօդական հարց և պպ. տեսչին ու ուսուցչաց բարեհաճ ընդունելութեանը արժանացաւ, այն ժամանակ իրանց է մնում այդ առաջարկի իրագործման կերպը գտնել: Մենք դժուարանում ենք այդ մասին կարծիք յայտնել: Միայն գիտենք, որ այսպիսի հանգամանքներում առաջին և մեծ պատիւը՝ առաջին քայլը անողինն է: Գիտենք, «որ մեծն է ի ձէնջ՝ եղիցի ձեր սպասաւոր», — և «որ խոնարհեցուցանէ զանձն՝ բարձրասցի»:

Յ. Գ.

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՆԵԳԵՒ.

—

(ՁՈՐՍ ՕՐՈՒԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

ՕՐ ԵՐԿՐՈՐԴ—ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ·

—

ԼԲ·

Հետեւեալ օրը, նշանակեալ ժամին, ծերունին սենեակս եկաւ։

— Դէհ պատմիր, հայրիկ, ասացի ես նրան, պատմիր թէ արդարութեան ձայնը, բողոքը ինչպէս լսելի եղաւ...

— Արդարութեան ձայնի և բողոքի համար դեռ ևս վաղ էր, — «հաւկիթը դեռ թերխաշ էր»։ Մի շտապիլ. դրանց հերթն ևս կուգայ։ Միւս անգամ մենք քեզ հետ Երզրումում պէտք է գտնենք և Անթառեանի որդուն հետ՝ մաքով մի փոքրիկ ճանապարհորդութիւն էլ դեռ պէտք է անենք Տաճկահայաստանում։ Առ այժմ պատմում եմ եղբորս Ախալցխայ գնալը։

Ճանապարհորդութիւն Տաճկահայաստանում... Նոյքին բերկրութեամբ սիրտս լցուեցաւ։ Հայ տեղերս ես դեռ տեսած չէի Տաճկահայաստանը, այն երկիրը, որոյ համար հազար և մի տեսակ տխուր բաներ էի լսած... տաճկահայեր ...թող հայրիկ, Ախալցխան. ես նրան ճանաչում եմ—դարձայ ես դէպի ծերունին —աւելի լաւ է մենք հէնց այժմեանից սկսենք մեր մտաւոր ճանապարհորդութիւնը դէպի այն երկիրը և ժողովուրդը, որոնք, ինչպէս ես տեսնում եմ, դու պէտք է, որ լաւ ճանաչելիս լինիս։ Իսկ Ախալցխան... Էհ, հայրիկ, արժէ՞ միթէ նրա մասին ժամավաճառ լինել։ Այդ քաղաքումն էլ, ինչպէս և ցարդ նկարագրածդ Երզրումում, կատարելապէս իշխում են մի և նոյն տգիտութիւնը, նախապաշարմունքները, գերդաստանական մի և նոյն բռնութիւնն ու կամայականութիւնը...

— Դուք, ջահիլներդ, լաւ ուսումնասիրեցէք ձեզ ծանօթ ժողովրդի այդ ամեն ախտերն ու պակասութիւններն։ Ուսում. նասինեցէք, որպէս զի մի օր կարողանաք դեղ ու դարման անել։ Խնդրեմ չը վշտանաս, բարեկամ, բայց ես քեզ նըման շատ երիտասարդներ եմ տեսել, որոնք միշտ նոյնն են ասում, ինչ որ այժմ դու։ «Գիտեմ, ճանաչում եմ, տգիտութիւն, նախապաշարմունք, բռնութիւն և կամակալութիւն», — այդ ամենը ձեր կողմից սուտ բացագանչութիւններ են։ Ինձ թւում է թէ ձեզանից, գրեթէ, ոչ ոք չէ աշխատել ուսումնասիրել մեր ժողովուրդը, իւր ամեն, լաւ և վատ կողմերով ու յատկութիւններով, այնպէս, ինչպէս հարկն է, ինչպէս վայել է մի սերնդի, որ հնոյն պիտի փոխանակէ։ Ինձ թւում է թէ դուք ձեր բացագանչութիւններով թէ ձեզ էք խաբում և թէ ուրիշներին։ Դուք նման էք այն նոր և անփորձ բժիշկներին, որոնք հիւանդին մօտ գալիս, փոխանակ նրա կազմուածքը, հիւանդութեան իսկական շարժառիթները ամենամանրամասն կերպով քննելու, շուտով սկսում են դեղատոմս գրել...

— Մասամբ ես քեզ հետ համաձայն եմ, հայրիկ, բայց նախ քան Լեռն Անթառեանի եղբօրը Ախալցխայ գնալներս, խնդրեմ գոնէ ինձ այս ասա թէ՝ Անթառեանների Երզրումից մեկնելուց զկնի տարաբաղդ Նոթերի վիճակը ինչ եղաւ։

— Նոթերը դեռ ևս անկողնում հիւանդ վեր է ընկած—իմ անհամբերութիւնը ծերունուն դուր չէր գալիս։ Հնազանդեցայ, լռեցի։ Ծերուկս սկսեց էլի։

ԼԳ·

Առաւօտ էր։ Անթառեանների Երզրումից դուրս եկած տասներրորդ օրն էր։ Ախալցխայի, այսպէս անուանեալ, Երզրումեան փողոցի մի տան մէջից մարդիկ, այր և կանայք, զուգած, զարդարուած դուրս էին գալիս։ Այր մարդիկ ձիաներ հեծան, իսկ կանայք մի ֆուրգօնում տեղաւորուեցան։ Դրանք՝ ինքը Մարկոս աղան և իւր գերդաստանն ու մօտիկ ազգականներն էին, որոնք Անթառեաններին դիմաւորելու էին գնում տաճկաց սահմանագլխում, որ, մեր պատմութեան ժամանակ, Ախալցխայից մօտ 20 վերստ հեռաւորութիւն ունէր։ Ֆուրգօնի ետքից տան ծառան էր գնում երկու համետած ձիերի սանձերից բռնած։ Իսկ ձիանքը բեռնաւորած էին ուտեստ ու խմիչքներով,որ էին՝ խորոված գառներ, խաշած հաւեր, կապոցներով լաւաշ հաց, տեսակ տեսակ խմորեղէններ, երկու փոքրիկ տկճորներով արաղ, կնքուած շիշերով ռօմ, մատիք,—այր մարդկանց համար, իսկ զանազան քաղցր խմիչքներ,—գեղեցիկ սեռի համար։

Հազիւ Մարկոս աղան, իւր փեսաներով, ձիու սանձը դէպի հրապարակը ուղղեց, մէկ էլ տեսնես զանազան փողոցներից նոր-նոր ձիաւորներ եկան ընկերացան նրանց։

Այդ նորեկներն՝ էլ Մարկոս աղայի հեռաւոր ազգական ու բարեկամներն էին։ Բացի դրանցից վերջերում նոր մարդիկ ևս միացան մեր կարաւանին։

— Դրանք ովքեր էին, հայրիկ։

— Ոչ ազգական, ոչ էլ բարեկամ, այլ սոսկ քաղաքացիք, որոց շատերին Մարկոս աղան իր օրումը բարև Աստծու բարին էլ ասած չէր գուցէ, ոչ էլ սրանք նրան։

— Ուրեմն այդ անկոչ հիւրերը կարաւանին ընկերացան գուցէ նրա համար, որ յետոյ, ի հաշիւ Մարկոս աղայի, ուտեն և խմեն։

— Այդ ինչ ասել կուզի, որ երբ սահմանագլխում խնամիները տեսնելուց յետոյ, կանաչ խոտի վրայ սեղան կը սարքուէր, Անթառեաններին դիմաւորող ամեն ոք էլ Մարկոս աղայի առատ սեղանից կը վայելէր, բայց այդ նպատակի համար չէր երբէք, որ ախալցխացիներից շատերը, թողնելով իրանց բան ու գործը և առուտուրը, Մարկոս աղային ընկերացան։ Այլ դա մի առանձին պատիւ և յարգանք էր, որ ախալցխացիք, ըստ սովորութեան, ուզեցին տալ, ի դէմս Մարկոս աղային, նրա խնամի Անթառեան Գրիգոր աղային, որ բարեհաճում էր ախալցխացի դառնալ։

— Կարծեմ, հայրիկ, Մարկոս աղան էլ նոյն դիրքը և անունը ունէր Ախալցխայում, ինչ որ Գրիգոր աղան Երզրումում։

— Գրեթէ։ Բայց դու գիտես անշուշտ որ գաղթականներով բնակեցրած քաղաքներումը Ասլանեան Մարկոս աղաները ունին այլ նշանակութիւն և այդ համաձայն երկրի սովորութեանց և կենցաղավարութեան կանոններին։ Յայտնի է, օրինակ, որ Ախալցխայում անէրութեանական և քաղաքային այլ և այլ հարկերը հասարակութեան վրայ մասնատրելիս, հարուստ հարևանի ներկայութիւնը բաւականին ծանրութիւն է այդ հասարակութեան համար։ Ո՞չ ապաքէն մեծ բեռները մեծ նաւերի վրայ են բեռնաւորում։

Մարմնաւոր և հոգևոր իշխանութիւնների ներկայացուցիչները ժամանակ առ ժամանակ երբ այցելում են իրանց հօտին, հասարակութեանը, սորա հարուստ դրացիների տներումն են հիւրընկալվում և մեծարուում։ Հարկաւոր է քաղաքապետ, դեպուտատ, նշանակել, հարկահան կարգել, եկեղեցիների երեսփոխան ընտրել—այդ ամեն ծանրութիւնը Ասլանեանների շնչին է միշտ... Վերջապէս աղաների ներկայութիւնն է, որ քաղաքի նորահաս հաւերին, ջահիլներին, «ունի բոնի, չափի ու չուանի» մէջ է պահում. մատաղ սերնդին, երիտասարդութեանը, բարոյական ուղղութիւն ներշնչում։ Այս այսպէս լինելուց յետոյ, շատ հասկանալի է, որ ամեն փոքր ի շատէ գլխին խելք ունեցող ախալցխացի, պիտի շտապէր թէ իրան անկեղծ խնդակցութիւնը Ասլանեան Մարկոս աղայից անբաժան անելու և թէ, մի և նոյն ժամանակ, իրան խորին յարգանքն ու ակնածութիւնը Անթառեան Գրիգոր աղայի նման նոր հարևանի ոտքերին տակ դնելու։ Բայց թէ Անթառեանների դիմաւորողներին և թէ բոլոր քաղաքին ուրախութիւնը ոչինչ էր այն ներքին հոգեկան բերկրութեան հետ, որի մէջ այդ ժամանակ լողում էր օրիորդ Դըշխուհին։ Մօրից ստացած պատուէրի համեմատ, օրիորդը այդ միջոցին մի քանի հարևան, տարեկից, աղայ աղջիկներ իրան գլխին հաւաքած, տունը կարգի ու սարքի էր բերում և խոհարարուհի Մարանին օգնում։

Օրիորդներից մէկը տուն ու բակ էր աւելում, միւսը դուռ ու չէմ լուանում, երրորդը դահլիճի սենեակը աւազում, սրբում, չորրորդը փռոց ու սփռոց, բարձ ու բազմոց թափ տալիս, կոկում ու կոկչտում։ Մինը ղահուէի գաւաթները ու չայի բաժակները համրում, սըրբում ու սկուտեղների մէջ շարում, միւսը հիւրերի լուացուելու համար լագան —իբրիս [1]) և խալլի [2]) ու սապօն պատրաստում։ Աշխատողների մէջ ամենից եռանդունը ինքը օրիորդ Դշխուհին էր։ Նա մէկ աղջիկներին այս ու այն պատուէրներ էր տալիս, մէկ վազում խոհանոց գնում, Մարանի գործողութիւնների վրայ հսկում։

— Հէ՜, Մարան — լաւ մտիկ տուր, խորովածը թոնրից մէջ չ'այրես, չը խանձոտես, փլաւի օժիտ նուշ ու քիշ-

[1]) կոնք.
[2]) փափուկ երեսսրբիչ.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈԼԵՐԱՅԻ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՆԱԽԱԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆՑ ՀՐԱՀԱՆԳ.

—

(Տես «Մեղու» № 58).

8)՝ Որպէս թէ խօլերայի դեղ համարուած՝ այլ և այլ ծածուկ, կամ հուշակուած կամ գովուած խմիչք ու դարմաններն և շատ ներգործող դեղերն ո՛չ երբէք գործածել: Նա մանաւանդ խոյս տալ լուծողական և փսխողական աղերի գործածութիւնից առանց բժշկի կանխաւաք խորհրդին:

9)՝ Ամեն մի տնատէր, կառավարիչ, վարձկան (կվարտիրանդ), գործարանատէր կամ արհեստանոցատէր (մանաւանդ նրանք, որոց մօտ փոքրահաս բանուորներ կան), ապաստանատէր և. այլն, առանձին խնամք պէտք է տանեն իրանց հոգատարութեան և պատասխանատուութեան տակ գտնված բանուոր մանուկների վերայ: Հէնց որ այդ բանուորները լուծողութիւն և անբացատրելի ծարաւ կ՚սկսեն ունենալ, իսկոյն և եթ պէտք է բժշկին առնել, առանց որ և է ծածուկ դեղ և դարման անելու նոցա, պէտք եղած և մաքրեցուցիչ ընդհանուր դեղեր ձեւք ձրգել և նրանցմով ծխել բանուորների կլկղանքը, փոխնորդները և շորերը:

10)՝ Խօլերայի երեւցած ժամանակ, առանց խնլական և հարկեցուցիչ պատճառի, չը պէտք է թողնել խոկոյն իւր բնակած տեղը և փախչել, որովհետև երկիւղը և ուտելեքի, խմելեքի, բնակարանի, հանգստութեան և բժշկական օգնութեան պակասութիւնն ու բացակայութիւնը—որոց փախչողը կամայ ակամայ պէտք է որ ենթարկուի — աւելի և աւելի պատճառ են դառնում հիւանդութեան կամ ձանապարհին, կամ նոր և անպատրաստից հասած տեղում: Չը պէտք է մոռանալ և այս, որ ճանապարհին կամ թէ իրանց հասած նոր տեղերում հիւանդացողները պատճառ են դառնում խօլերայի տարածմանը: Բայց եթէ մի մարդ այս պատուէրը չը կարողացաւ կատարել և վաղվաղկոտութեամբ դուրս գնաց իւր տեղից, այն ժամանակ նա գոնէ պարտական է նոր հասած տեղի բըժիշկներին ցոյց տալ իրան, և առանց թագցնելու պատմել նրանց ամեն բան:

11)՝ Որովհետև աղքատ մարդիկ լաւ բնակարան, սնունդ, զգեստ չունենալու, կեանքի յարմարութիւններից առ հասարակ զուրկ են, և հէնց այդ պատճառներով էլ թէ՛ իրանք են շատ հիւանդանում և թէ՛ հիւանդութեան ծաւալմանը նպաստում, ուստի յուսալի է, որ ունեւոր դասակարգը, յօգուտ իւր իսկ ապահովութեան և յանուն մարդասիրութեան, դէպի աղքատները կարեկից կը գտնուի: Այդ կարեկցութիւնը յայտնելու ամենալաւ եղանակը այն կը լինի, եթէ որ, խօլերայի ժամանակ, ունեւորները ձրի սեղանատուններ հիմնելով, ամենայն օր թարմ կերակուր մատակարարեն չունեւորներին, գիշերային հանգստութեան համար ապաստարաններ շինեն և անտուն ու անտէր մարդկանց ձրիաբար նրանց մէջ տեղաւորեն, տալով նրանց զգեստ, փոխնորդ, փայտ, ճրագ և այն ամեն դեղերը, որ այս Հրահանգի 14 պարբերութիւնումը թուած է: Ձրի սեղանատունները և գիշերային ապաստարանները պէտք է այն ձեւով շինել, որ հիւանդութեան աղբիւր չը դառնան. նրանք պէտք է արձակ և մաքուր լինին, արտաքնոցներն էլ շատ շատ մաքրուին:

12)՝ Հէնց որ մարդ ստամոքսի խանգարումն և լուծողութիւն ունեցաւ, կամ իրան համար անհասկանալի ծարաւութիւն և պապակ զգաց, իսկոյն և եթ պէտք է բժշկին դիմէ: Խօլերայից բռնուած լինելու առաջին նշանը, մեծ մասամբ, լուծողութիւնն է, որը ձեռաց բըժշկելը շատ հեշտ է: Բայց եթէ հնացաւ, այն ժամանակ հետեւանքները վտանգաւոր են և դժար բժշկելի:

13)՝ Մինչեւ բժշկի գալը հիւանդը պէտք է անկողնին մնի: Ընդ նըմին, պէտք է նրա տակը կլեօնքայ խէժած կամ իւղած, (ձէթած) թուղթ կամ սոցա նման խոնաւութիւն չը վերցնող շոր դնել: Որովհետև այդ տեսակ բաները թէ շատ են մաքրւում և թէ՛ չեն թողնել, որ հիւանդի արտադրութիւնքը ուրիշ առարկաների վրայ անցնեն: Բայց եթէ յիշեալ առարկաները ձեռաց չէ ճարւում, այն ժամանակ հիւանդի տակը պէտք է գոնեա յարդ ցանել և շատ շատ փոխել, հինը միշտ այրելով: Հիւանդի սենեկից պէտք է իսկոյն դուրս տանել բոլոր աւելորդ առարկաներն: Առանց ամենամեծ հարկաւորութեան՝ դրսից ոչ ոքին չը թողնել հիւանդին մօտ գնալու: Հիւանդի արտադրութեամբ կեղտոտուած թէ՛ փոխնորդ և թէ՛ անկողնի ջալխակեղէնները, նոյնպէս և ամանեղէնները, սենեկի յատակի փռուածքը (գորգեր), կահ-կարասիքը և այլն,— այս բոլորը պէտք է իսկոյն և եթ մաքրել, լուանալ, ինչ ձեւով որ առ հասարակ սովորութիւն է եղած, օրինակ, եփ ջրով, խաշած ջրով կամ զանազան մաքրողական դեղերի խառնուրդով:

Հիւանդի մօտ կեցողները, նրան ծառայողները պէտք է մեծ խնամք տանեն և իրանց մաքրութեան վերայ: Այսպէս՝ նրանք մաքրողական դեղերով շատ շատ իրանց ձեռքերը լուան, և այնպիսի զգեստ հագնեն, որոց լուալը և մաքրելը դիւրին է: Այն զգեստները, որոց արժէքը այնքան թանգ չէ, և որոնք հիւանդի արտադրութիւններով ապականուած են, վատ չէր լինիլ եթէ որ իսկոյն և եթ այրուէին: Հիւանդի պառկած սենեակը, երբ արդէն հիւանդը առողջացել է, գոնեա 12—14 օր պէտք է պարապ թողնել և այդ ժամանակ յաճախակի հովահարել, մաքրել, սրբել և մաքրողական յայտնի դեղերով սրսկել:

Հիւանդի կամ հիւանդի տան ըզգեստները, սպիտակեղէնները, մահիճները, կահ-կարասիքը, դահաւորակները, խոսկուները (մատրաց) և այլն ամենեւին չը պէտք է ծախու առնել (գնել), եթէ որ դրանք նախապէս օրինաւոր կերպով լուացած ու մաքրուած չեն:

14)՝ Առաջին անգամներում պատահած խօլերաների փորձերից յայտնի են հետեւեալ միջոցները, որոնք պէտք է գործադրել նախ քան բըժշկի գալը:

Ա) Երբ որ լուծել սկսեց, հիւանդի փորի վերայ պէտք է տաք կոմպրես դնել, կամ չոր ավեօսից թեփ կապել (պրիպարկա), կամ թէ մոխիր կամ խարդալ դնել: Խմելու համար եփ արած բրնձի ջուր տալ, կամ տաք դաղձուա, կամ կօնեագ:

Բ) Երբ հիւանդը փսխում է, պէտք է սառոյցի կտորներ տալ կուլ տալու:

Գ) Ծարաւ անցնելու, զովացնելու համար—սառոյց կամ գինի:

միջը լաւ կարմրցնես, լինց, բոլ լինց, մի խնայել. խաչկամացու հաւերի համեմները մանր ու բարակ կտրատիր՝ չելաւ, այդպէս չելաւ, դա խոչոր է, խնամնք մեզ կը ծաղրեն, ամանչամանը դեռ լուացած ու սրբած չէ: Այս ինչ է, սկաւառակների չրթունքների վրայ դունդ դունդ կեղտեր մնում են դեռ, լուա, տաք-տաք ջրով նոր մէկանց լուա:

Պառաւի ղաժլան էր տանում օրիորդ Գչխուհին: Այս և այսպիսի պատուէրներ խոհարարուհուն տալուց յետոյ Լևոնի նշանածը՝ վերջապէս աղջկերանց մօտն էր գնում կրկին: Աղջկերքը թէ աշխատում էին և թէ, մի և նոյն ժամանակ, խօսում, կչկչում, միմեանց և օրիորդ Գչխուհինի հետ զանազան կատակ ու մասխարութիւն անում:

— Գչխուն, ասում էր օրիորդներից մինը, Նշանածիդ համար ասում են թէ լաւ բուլղարի ածել է իմանում: Ասում են, հրաշալի էլ ձայն ունի, աղջի:

— Աղջի, ասում են ինքն էլ շատ սիրուն է, վրայ էր տալի մի ուրիշ աղջիկ. ողջ Երզրումի մէջ, ասում են, իրան ընկերը չէ ունեցել: Ասում են, Նշանածըդ արեգակին ասում է, դուրս արի, թէ չէ ես կուգամ հիմի:

— Գչխուն, Լևոնջանդ քանի տարեկան է, աղջիջան:

— Աղջի, հարսանիքդ այս տարի բարեկենդանի օրերումը պէտք է լինի, թէ նոր-տարկին:

— Գիտես, Գչխուն ջան, խելքդ միտքըդ նշանածիդ տուած՝ մեզ չը մոռանաս, հա: Մօրդ ասա թող քո հարսանիքին մեզ էլ հրաւիրէ. գանք բոլ պար խաղանք:

— Գչխուն, սկեսուրդ անպատճառ Երզրումից նոր-նոր պարերի եղանակ կը լինի բերելիս իրան հետ: Աչխատիր շատ սովորիս, որ յետոյ մեզ էլ սովորացնես, աղջի ջան, աղջի:

— Մայրդ քեզ ոչինչ չ՚ասաց, Գըչխուն. այս երեկոյ սկեսրանքդ ձեր տանը գիշերելու են, թէ ընթրիքից յետոյ գնալու են իրանց համար վարձուած տունը:

— Գէհ, բաւական է, դաղլա էք սառնում, ձայներդ քաշեցէք, անիրաւներ, նազլաբար յանդիմանեց օրիորդ Գչխուհին չատախօս ընկերուհիներին: Նոքա ականջ չը կախեցին, այլ մի քիչ յետոյ կրկին չարաճակեցին իրանց հարց ու փորձը:

— Նազ ես անում, բայց հազ ես անում, Գչխուն ջան:

— Արժանի ես բոքոտիս, անուշ անուշ քերուքոտիս, աղջի, գեղինը մանիս:

— Գչխուն, մենակ սկեսայրիդ հետ չը խօսքանութիւն պէտք է անես, թէ սկեսրօջդ հետն էլ:

— Սկեսրօջդ խանում-մայրիկ պէտք է կոչես թէ խանում-ալլա:

— Քանի ձեռք հագուստ քեզ հետ օժիտ են տալացու ծնողքդ:

— Անպատճառ քեզ համար լաւ լաւ ընծաներ են բերել սկեսրանքդ Երզրումից:

— Աստաւ մանեկիդ առաջին կախտալու մեծ մեծ Գչխուն—Հեղնարներ էլ բերում են իրանց հետ, ա՜յ Գչխուն *):

— Աղջի, հարսանեացդ խալխալները [1] շինած, պատրաստած է, թէ դեռ չէ:

— Գչխուն, եաղլուղ [2] ուսինցէ թափած խալխալներդ թէ զուտ [3] ոսկուց:

— Այո... չը գիտեմ... ո՛չ... հա... ձեզ ասում եմ բաւական է... լռեցէք... տաուսը ձեզ լինի, պչրում ու քամահրում էր Լևոնի նշանածը և կրկին խոհանոց գնում:

*) Գչխուն—Հեղնար Աւարիայ մեծ ոսկիներ են.

[1]) Խալխալ—ապարանջան:

[2]) Բաջախլի.

[3]) Զուտ, աւազ ոսկի.

— Մարանանա շատ արա, պուտինեբուդ մուրը տու, ահա քեզ թայ ջնջոց, խաչերկաթը այդպէս մի դնիլ կարող է շուռ գալ, ասում էր Գչխուհին և աչքերը տան առաստաղից ու թարաքներից չէր հեռացնում: Ահա, Մարանանա. աբեգակը մեծ թարաքին վրայ եկաւ, հիմի նոքա Սուխլխում [4]) կը լինին: Տես, Մարանանա, արեր կամաց կամաց բաղնոց լաղանի վրայ է իջնում, ատասս, նոքա հիմի Խվլիղա գիւղից էլ այս կողմն անցկացան: Ահա, ահա ճառագայթները դէպի բաղնոց թասը հակուեցան, հիմի նոքա քաղաքի կամրջի վրայ են ատասս, շատ արա, շատ, մի քիչ շատ ժամ արի, Մարանանա, ես գնամ շատ շորերս փոխեմ: Աղջիկերք, Վարսենիկ, Սաթենիկ, Նեկտար, Հաիփոիմէ, Գայիանէ, աղջի, հերիք բօշօղազութիւն անէք, սենեակներից շատ դուրս եկէք, արեգակը արդէն լուսամուտ խաչերից անցկացաւ:

— Աչքերդ լոյս, աչքերդ լոյս... Ախալսխանի դառն առաջ յանկարծ լսուեցաւ առաջինթաց ձիաւորի «մուժուլխ [1])» ձայնը:

Լ Դ.

Ձիաւորի գալուց փոքր ինչ յետոյ ճանապարհորդները իրանք էլ քաղաք մըտան Երկայն, փարաջի ձեւով շինած, սեւ մահուդէ լայն վերարկուները հագին՝ բուխարի փափուկ մորթուց պատրաստած կօնաձև փափախները գլխներին, մէջքերը քիրմանի թանկագին շալերով զօտևած, սաթեայ ծայրերով աճագին ծխափայտերը ձեռքերին բռնած, մի զոյգ նժոյգների վրայ հեծած, ամենից առաջ, առօք փառօք, գալիս էին Մարկոս և Գրիգոր խնամի—աղաները: Քաղաքացիք ամենքն էլ իսկոյն ոտքի էին կանգնում, գլուխները բաց անում և յարգանքով բարեւում: Նոցա ետեւից ընթանում էին Թաթոս աղան, Կիրակոս աղան,—Ախալքալակի աւագ փեսաները, իրանց մէջտեղը ունենալով իրանց նոր քենակալին՝ Լևոն Անթառեանը քենակալների հարց ու փորձերին շատ անգամ, կարծես, ակամայից պատասխանում էր: Պատեհ առիթ գտնելիս պատանին իսկոյն գլուխը կախ էր ձգում և աչքի տակով վնտում իրան անծանօթ քաղաքի բնակիչներին: Անթառեանի որդւոյն այդ ամօթխածութիւնը և նոր ծլած բեխերը, ախալցխացիների վրայ շատ լաւ տպաւորութիւն արին: Պատանւոյն դէմքի գալկութիւնը մարդիկ վերագրեցին նրա յոգնածութեանը և ճանապարհի երկայնութեանը:

Երեք քենեկալ, երեքն էլ «աղնիւ ու գօզալ» չարքի ետքեից գալիս էր ձիաւորների մի այլ խումբ, ազգական ու բարեկամ, ամենքն էլ կերած, խմած, քէֆերը քօքարած:

—« Բարով, հազար բարով, աչքերդ լոյս, հարիւրաւոր ձայներ բարեւում էին եկողներին: Սոքա, փոխադարձաբար, պատասխան էին տալիս, ողջունում, ձեռքերիցը կրակ ու գլանակ առնում և իրանց գլանակները վառում: Ոմանք էլ ձիերի վրայ գլորտառում էին, ձիերին մտրակում, առսպանդակում և քրտնքի մէջ կորած խեղճ կենդանիներին յետ ու առաջ թռչկոտեցնում, խրտնեցնում:

—« Գալիս են, տղա՛յք, զուռնայ են գալիս, եալլա հա, ճանապարհ, ճանապարհ բացարէք»: Ներքի փողոցներից մի ահագին դըրդիւն փրթաւ յանկարծ: Գեղեցիկ սեռը գալիս էր: Ձիերի և ձիաւորների գլուխներն ու կուրծքերը զարդարած էին ընկուզենու տերեւներով և գոյնզգոյն ծաղիկների փնջերով: Ձիերի լանջերից ու բաշերից կախարած բոժոժների զրնգզնգոցը չուխաներն ու փողոցները բռնած էր: Քամակները բմբուլ-բարձերին դէմ տուած՝ կառքերումը ծալապատիկ նստոտած էին Արեգ Նազան խանումը, Նարգոս խանումը (որկին Ախալանեանը այդպէս էր կոչվում) և Ախալխեանի ամուսնացած աղջիկները, Կատար և Հեղնար խանումները ու սոցա մանտրուխոչոր տղայ և աղջիկ զաւակները: Կառքերի առաջից, ետքեից և կողքերից գալիս էին նորանոր ձիաւորներ, նորանոր ազգականներ ու բարեկամներ: Պարապ մարդկանց ու փողոցների մանուկների վխտոցն ու վրժվրժոցը, քաղաքի ամեն մի քունջ ու բուջաղից վերջ էին դնում Անթառեանի հանդիսաւոր մուտքն դէպի տիրապահ Ախալցխայ քաղաքը: Ճանապարհորդները արդէն տուն մտած պրծած էին, երբ Ախալցխայի հետաքրքիր ժողովուրդը, դեռ երկար ժամանակ, փողոցներում խօսում էր Անթառեան Գրիգոր աղայի նիւթական և բարոյական բարեմասնութիւնների վրայ:

—

Դեռ չորերդ նոր ես փոխում, աղջի, գէհ շատ արա, չ՚ուա, պրծի—այս եղաւ Նարգոս խանումի առաջին խօսքը, երբ կառքից վեր գալով մտաւ Գչխուհինի սենեակը: Մայրը աղջկան գտաւ այդ ժամանակ, և մի ջերմ համբոյր տալով Գչխունի կարմիր այտերին Նարգոսը, լաց եղաւ: Դա ուրախութեան արտասուք էր: Յետոյ Նարգոս խանումը, օգնում էր աղջկան սորա կոկուելումն ու զուգուելումը: Աղջի, Գչխուն, ասում էր մայրը, Լևոնի բոյ ու բուսաթն, սիֆաթըն ու լիպասը [4]) քեզ նման տասը աղջկան գետը կը տանի և կլի ծարաւ յետ կը բերէ: Բաղդդ լաւ բանից, չը քնա:

Սենեակը ներս մանելիս, Գչխուն-ջան, վիզդ այսպէս ուղիղ բռնի, առաջ գնալիս քայլերդ շուտ-շուտ չը փոխես, այլ կամաց, կամաց, ծանր, թմթերանը վը-

[4]) Կերպարանքը ու տեսքը.

դ) Եթէ հիւանդի մարմինը ցրտ-ցուում է (սառչորդ) պէտք է յաճախակի շփել նրան որ և է բրդեայ կտորով, օրինակ թաշկինակով, կամ կամ փորսով (քէֆիւրի) կամ խարդալի ալիւրով, կամ լեղուչի մազով (դեղ է) կամ վերջապէս սառ-ւոյցով, յետոյ մարմինը տաքաց-նել եփ ջրով լցուած շիշերով կամ ուրիշ տնական տաք ամաննե-րի միջոցաւ:

ե) Հիւանդի ոյժերը կազդուրելու համար խմեցնել զանազան ոգելից խմիչքներից այն, ինչ որ ձեռաց ճարուում է, օրինակ խերէս, պորտ-վէյն, ռօմ, օղի, շամպանիա *):

*) Այս գեղեցիկ և գիտուն բրոշուրե-ի հրահանգը տալուց յետոյ՝ բժշկական խորհուրդը պատրաստականութիւն է յայտնում նոր ի նորոյ հրատարակել և ուրիշ միջոցներ ու դեղեր խոլերայի տարափոխութեան առաջն առնելու և հի-ւանդի արտադրութիւնքը ոչնչացնելու համար։ Երբ դրանք ևս հրատարակուին՝ մեծաւ ուրախութեամբ մենք մեր ըն-թերցողներին կը ծանօթացնենք և այդ միջոցների ու դեղերի հետ։

Խմբ.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ քաղաքական շրջանների և լրագրութիւնում՝ գլխաւոր խօսակցութեանց ու խորհրդածութեանց նիւթ են դարձել Լօնդօնում և Մանչեստրում տեղի ունեցած միտտինգներն, որոնք թէ իրանց բազմամարդութեամբ և թէ օրինակելի կարգապահութեամբ ողջ Անգլիայի ուշադրութիւնը գրաւեցին։ Միտտինգների նպատակն էր — ինչպէս յայտնի է — լորդերի պալատի վերայ ճնշում գործել ժողովրդական ընտրութեան նոր ծրագիրը ընդունել տալու համար։ Նոր օրէնքի ծրագրողը ու պաշտպանողը ինքն Գլադստօնն էր, որոյ, մասամբ, տատանուած ժողովրդականութիւնը այդ առթիւ, ուրեմն, կրկին և աւելի մեծ ուժով վերականգնեցաւ։ Պահպանողական կուսակցութիւնը, որոյ իրաւունքները մեծապէս կըհարուածվէին եթէ ծրագիրը ընդունուէր, այժմ սկսել են ի դէպ և տարադէպ մի կողմից Գլադստօնին մեղադրել և միւս կողմից միտտինգների գործած ազդեցութիւնը նուազեցնել, ի շնորհս լրագրութեան կոչուած մի մասի։ Բայց հազիւ թէ պահպանողականները այդ միջոցներով վաստկեն իրանց դատը։ Շատ հաւանական է, որ լորդերի ժողովը, մօտ ապագայում, վիջանի և անգլիական ազգի ցանկութիւնը սրբագործէ՝ Գլադստօնի նոր ծրագրի ընդունելութեամբ։

Անգլիոյ նիւքին կաղմակերպութիւնն ու զարգացումը, ի սկզբանէ անտի, այնպիսի հիմունքների վերայ դրուած, որ երբ ազգը կամեցաւ որ և է փոփոխութիւն, բարեկարգութիւն մացնել երկրի մէջ, նա այդ անպատճառ կանէ։ Բրոմ-հեան ազգի այդ ձգտումը, միշտ և հանապազ, ղեկավարուած է լինում ազգի գիտակցութեամբ, հասատատամիտ և հասուն քաղաքագիտութեամբ։ Եգիպտոսի դրամական վիճակի առթիւ Լօնդօնում կայացած ժողովի ապարդիւն ցրուիլը՝ երբէք չեն կարող տէրութեան աշխարհակալական ձգտումները կասեցնել։ Եւ Անգլիան մենակ կանէ այն, ինչ որ ժողովի ձեռքումն էր ուզում անել։ Հարէշըստանի թագաւորի հետ կապած դաշինքը, Բէրբէրին ափրապելը, Նեղոսի վերայ լողացող չոգենաւերով Մահդիի հրոսակներին հասցրած մեծամեծ վնասներն, — այս ամենը մեծ երաշխաւորութիւն են, որ Անգլիան վերջ ի վերջոյ, իւր խօսքը կանէ։

—

ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ առ ոչինչ համարելով փարիզում իւր դէմ եղած անմիտ ցոյցերն՝ աշխատում է Ֆրանսիայի հետ միութեան դաշն կապել։ Այդ է պատճառը, որ Լօնդօնի ժողովումը Գերմանիոյ ներկայացուցիչը մեծ պատրաստակամութեամբ պաշտպանում էր Ֆրանսիոյ առաջարկները։ Եթէ Բիսմարկը յաջողեցաւ բարեկամական կապերով Գերմանիային միացնել և՛ Ֆրանսիայի հետ, ինչպէս արդէն միացրել է Ռուսիոյ և Աւստրիոյ հետ, այն ժամանակ, շատ հաւանական է, որ նա Եւրոպային ընդհանուր զինաթափութիւն կ'առաջարկէ։ Թէ որքան կը տևէ այդ զինաթափութիւնը, — դըժար է նախատեսել, բայց այս յայտնի է, որ Գերմանիոյ աշխարհակալական հաշիւներին այժմ, ամենից աւելի, խաղաղութիւնն ու դրացիների հետ բարեկամութիւնն է ձեռնտու։

—

ՖՐԱՆՍԻԱՆ Ասիոյ արևելեան կայսրութիւնը — Չինաստանը — նուաճելուց յետոյ, մի մանուար դէպքի պատճառաւ, ստիպուեցաւ առ ժամս յետաձգել իւր յաղթութեան պտուղների վերայ հանգստանալը։ Մանուար դէպքը այն անակնկալ յարձակումն էր, որ հաշտութեան դաշինքը կնքելից յետոյ, չինաց զօրքի մի գումարտակ արաւ Ֆրանսիացոց վերայ։ Սկզբում երկու կողմից կամեցան որ և է խաղաղ ելք տալ այդ անակնկալ դէպքից առաջանալիք հետևանքներին։ Մինչև անգամ ասում էին, որ Միացեալ Նահանգները յանձն էին առել չինաց և Ֆրանսիացոց մէջ միջնորդ և հաշտարար լինել։ Բայց այդ ամենը իզուր և անհիմն դուրս եկան։ Ի վերջոյ Ֆրանսիացիք նորերումս յարձակուելով Ֆօրմօզա կղզու վերայ եղած մի չինական քաղաքի վերայ՝ տիրեցին և այժմ իբրև գրաւ իրանց ձեռքի տակն են պահում, մինչև որ Չինաստանը յանձն առնէ 80 միլլիօն ֆրանք տուգանք վճարել։ Եթէ Չինաստանը խելօք ժամ գայ, այդ վերջին ծանր պահանջը կը կատարէ, ի հարկէ, ապա թէ ոչ ծանրագոյն պահանջների տակ կը ձգէ նրան Ֆրանսիան։ Այժմեան ժամանակ կշիռքի ծանր նժարը, ամեն մի գործառնութիւնում, գիտութեամբ զինաւորուած ազգերի կողմն է միշտ։

Հասարակապետութեան սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, որ երկար ժամանակ զբաղեցնում էր փարիզի ազգային ժողովն ու ծերակոյտը, ի վերջոյ իւր վճիռն ստացաւ։ Զայնից բազմութեամբ սահմանադրութեան վերաքննութիւնը ընդունուեցաւ արդէն։

—

ՌՈՒՍԻԱՆ զբաղուած է առաւելապէս երեք բանով։ Նախ՝ Մերվի և նորանուաճ երկիրների մէջ իւր ազդեցութիւնը զօրացնել ու մնդացնել կենդրոնացուցիչ ձգտումներով։ Երկրորդ՝ բուն Ռուսիոյ դրամական խանգարուած վիճակը բարելաւել։ Այդ բանի հնարքը Ռուսաստանը գտնում է, տէրութենական ծախսերը սեղմել, զանազան ընկերութեանց և հիմնարկութեանց յաւելացեալ դրամական օժանդակութեանց քանակութիւնը փչացնել, պետական կալուածոց և երկրի բնական ու արհեստական հարստութեանց աղբիւրների եկամուտը շատացնել. և — հետևաբար — երրորդ՝ այդ բաները յաջողեցնելու համար, որքան կարելի է, եւրոպական տէրութեանց հետ բարեկամական յարաբերութեանց մէջ միալու եղանակներ գտնել ու առաջ տանել։ Հռոմեայ պապի հետ եղած բանակցութիւնքն անգամ յաջող ելք են խոստանում, այնպէս որ, շատ հաւանական է, որ մօտ ապուր Ռուսիան Վատիկանումը նստած կ'ունենայ իւր ներկայացուցիչը։

—

Որովհետև խօսքը պապի վրայ եկաւ, ուստի մի փոքրիկ նմուշ բերենք և այդ սրբազան անձնաւորութեան աշխարհավարական գործունէութիւնից։ ԳԱԼԻՑԻԱՅՈՒՄ բաւականին ռուսներ կան, որոնք թէ և Աւստրիոյ հպատակ են, բայց և այնպէս իրանց ազգային առանձնայատկութիւնքն ու իրաւունքները ունին և վայելում են։ Հռովմը քանի տարուց ի վեր, գաղտնագողի ճանապարհներով, աշխատում էր Գալիցի ռուսներին Հռովմայ եկեղեցւոյն հետ ձուլել։ Այդ գաղտնի ճանապարհները այնքան արդէն կոխուած ու հարթուած էին, որ, վերջին ժամանակներումս, սրբազան պապի արբանեակները՝ յարմար և հարկաւոր համարեցին հրապարակ իջնել և գաղտնի ցանածները աշխարայ հնձել։ Առանց Աւստրիոյ իշխանութեան թոյլտուութեանը, առանց ռուսերի հաճութիւնը առնելու՝ պապի ե ն ի չ ա ր ի կրօնաւորները երկու օրուայ մէջ. իրանց տիրապետութեան տակ առան Գօբրօմիլ քաղաքի ռուսական վանքերն իրանց հողերով, անտառներով, ջրաղացներով, ընթերցարաններով, կահ-կարասիք և անօթ ու զգեստեղէններով, նոյնպէս և վանքերի դրամագլխով։ Գալիցիայի ռուսները դիմեցին Աւստրիոյ տէրութեանը, վճիռ-

---

բայ։ Աչքերդ սխալմամբ յանկարծ այս և այն կողմը չը մանածես, ականջիդ բուրդը հանիր հօ, աչքերդ քեզ պահիր . . . Սկեսրայրիդ ու սկեսրոջդ ձեռքերը համբուրելիս՝ մէջքդ ու բէջքդ լաւ կըռես, ձեռքերը կրկին և կրկին, պինդ-պինդ համբուրիս, միայն զգոյշ եղիր յանկարծ չը թքոտես։ Եթէ սկեսուրդ, փորձելու համար քեզ ասաւ, նիստ, դու չը նստես, այլ բոլոր ժամանակում այսպէս բարև բռնած քամակին կանգնիս։

Զգոյշ եղիր ոտքդ յանկարծ սկ սրոջդ քղանցքին վրայ չը դնես։ Ամեն անգամ երբ նա քեզ հրամայից նստել, դու խոկոյն և եթ կռացիր, ձեռքերը համբուրիր, բայց էլի վերկաց ու կանգնիր, լըսում ես, Գչխուհի-ջան, քեզ ինչ եմ ասում։ Կրկնում եմ. աչքերդ միշտ քեզ վրայ պահիր... Նայիր, աղջիկս, խնամեաց մօտ ինձ չ'ամաչացնես։ Հիմի էլ փոքր չես, այդ բաներին պէտք է որ լաւ ուշք դարձնես։ Եթէ Լևոնը դիտմամբ կամ պատահմամբ քո հանդէպ նստեցաւ, դու գլուխդ ուսխրականից աւելի վեր բեր և, եթէ կարող ես, փոքր ինչ կարմրիր, ամաչիր։ Եթէ, քեզ փորձելու համար, սեղանի վրայ սկեսուրդ քեզ բրդուճ տուեց, չ'առնես, այլ չոքիս և միմիայն ձեռքը համբուրես։ Եթէ սեղանի վրայ, կամ ընթրիքից առաջ կամ յետոյ, որ և է ծիծաղաշարժ խօսք խօսուեցաւ, մի զուցէ սխալուես ու դուն էլ ծիծաղես իբրիգնահացից յետոյ՝ երբ խնամիք տուն գնալու եղան, ամենից առաջ դու ինքդ շտապես դռները նոցա առաջ բանաս, սկեսրոջդ էյրանին ու շալը ձեռքը չը տաս, այլ կամացուկ վըրան ձգես, և յետոյ այսպէս, տեսնում ես, կռես, կռկչես։ Սկեսրայրիդ ոտնամաները դու ինքդ առաջը դնես, և երբ նա ու սկեսուրդ քեզ միսա բարով ասացին, կռանաս ու կրկին և կրկին երկուսին էլ ձեռքերը համբուրես։ Դըսի դուռն մօտ նոցա ճանապարհ դնելիս — նոյնպէս։ Երբ նոքա դռնից դուրս ելան, խոկոյն և եթ դու դուռը չը փակես, այլ մի քիչ յետոյ, և էլ կամացուկ, դուռը յետ անես։ Եթէ, դիտմամբ կամ պատահմամբ, Լևոնն էլ մի և նոյն դռնիցը կամեցաւ դուրս գնալ, ինչ դռնով որ ծնողքը դուրս գնացին, դու այլ ևս դրան կշտին չը մնաս, այլ հէնց որ սկեսրայրդ ու սկեսուրդ ոտքերը շէմքից դուրս դրին, դու խոկոյն և եթ, առանց Լևոնին վրայ նայելու, յետ դարձիր տուն։ Լսում ես, Գչխուհի, թէ ինչ եմ ասում։

Այս ամեն պատուէրները աղջկան աւանդելից յետոյ, Նարդոսը մի անգամ ևս Գչխուհի երեսը պագեց և նրա սենեակից դուրս եկաւ։ Ինքը օրիորդը կազմ և պատրաստ էր։

— Սօֆիա, հեչտաեւին մէջ ջուր ածել ես, Գչխուհի մայրը այնուհետև դէպի միւսները դարձաւ, փեփիկ, դահլիճի հետ քանի տեսակ քաղցրաւենի ներս ճամբեցիր։ Մարան, ինչ ես չինում, աչք չուհես, թօնրի միջից այս ինչ ծուխ է դուրս գալիս. Վարդուն խնամեաց շալերն ու ոտնամանները վերցրէք, ծալեցէք, սրբեցէք։ Սօֆօ, Սօֆօ, գնա Հեղնարին ականջիցն ասա թէ Գչխուհին պատրաստ է, թող գայ ներս տանի։ Ես ինքս էլ ահա գնում եմ։ Այսքան պատուէրներ տալուց յետոյ վերջ ի վերջոյ Նարդոս խանումը մտաւ դահլիճը, խընամի աղային ու խնամի քուրիկին նոր մէկանց «բարով էք եկել» ասելու ու միամիտ սրտով նստելու։

Դահլիճում քաղցրաւէնիների և դահուէի ընդունելութիւնը վերջացաւ։ Նարդոս խանումը Արէգնազանին աչքով արաւ, սա էլ իրան մարդուն, իսկ Գըրիգոր աղան — Լևոնին։ Սա էլ խոկոյն քենեկալներից մէկի և Արշակ անդրձաքի հետ առանձնացաւ կողմնակի սենեակը։ Այդ ժամանակ դահլիճի դռնից ներս մտաւ Հեղնարը, Կիրակոսի կինը, իրան ետքին ունենալով ղուգուած հարսնացուին։ Բոլոր նստողների աչքերն էլ մի բոպէ օրիորդ Գչխուհի վրայ յառեցան։ Հեղնարը նախ և առաջ դնաց իրան հօրն ու մօրը ձեռքերը համբուրեց, յետոյ Գրիգոր աղային ու Արէգնազան խանումին։ Քրոջ օրինակին հետևում էր և Գչխուհին։ Ամեն անգամ, երբ վերջինս մինի կամ միւսների ձեռքերն համբուրում էր, «աչքի լոյսի» «տառօսի» «օրհնանքներին» ու բարեմաղթութիւններին վերջ չէր լինում, երկու իսկ կողմից։

Այդ հանդիսաւոր ծիսակատարութեան վսեմութիւնը մասամբ խանգարում էր փոքրիկ Արշակը։ Սա անդադար բաց ու խուփ էր անում այն սենեկի դուռը, ուր ինքը գտնուում էր իրան հին ու նոր փեսաների հետ, և սկլտալով ու ծկլթալով ձեռքը դէպի Գչխուհին էր երկարացնում որպէս թէ համբուրել տալու համար։ Երեխան խաղ էր անում։ Բայց հէնց որ Արշակի չարութիւնը Կիրակոս աղան նկատում էր, գնում էր դուռը կողպում։

Կիրակոս աղան, դուցէ և Նարդոս խանումն ու միւսները դահլիճում նըստողներից, մի և նոյն ժամանակ զարմանում էին իրանց մտքում թէ այդ ինչ է լինում որ Լևոնը, չը կամեցաւ գէթ մի անգամ Արշակի չարութիւններից օգուտ քաղելով աչքը դէպի իրան նշանածի վրայ չուռ տալ։

Երևում էր, որ նոր փեսան շատ ամօթխած է եղել։

«Աչքի լոյսի» արաղն ու ճմլէրեան (ժելէօո) խմելուց յետոյ սեղանը սարքուեցաւ։ Ընթրողները բոլորեցան։ Կընանիք առանձին, այր-մարդիկ առանձին կլորակ ու տափակ խոնչաների չուրջ։ Հարսնացուն բարև բռնած կանգնած էր սկեսրոջ քամակում։ Օրիորդ Գչխուհին մօր սպասածից աւելի և յաջողակ խաղաց իրան դերը։

Դիւ. կերակուրը չը բերած Հեղնարն ու Կատարը դարձան դէպի Արէգնազան խանումը և խնդրում, աղաչում էին որ Լևոնին իրաւունք տրուի իրանց հետ սեղանակից լինել։ Տիկին Անթառեանը ըզժուարանում էր։ Տիկին Ալլանեանը կարգադրում էր միւս սենեկում շուտով առանձին սեղան պատրաստել իրան հին ու նոր փեսաների համար։ Հեղնարն ու Կատարը ուզում էին անպատճառ իրանց խօսքը առաջ տանել։ Դու քո փարդը առած ես քո կշտին, ասում էին նրանք Արէգնազանին, թող ուրեմն որ մենք էլ մեր կշտին առնենք մեր փարդին — փեսային։

Արէգնազան խանումը կոտրուեցաւ։ Նա իրան մարդուն, իսկ Նարդոսը իրան մարդուն մօտ այնուհետև միջնորդ ընկան Լևոնի դուրս գալուն համար։ Հրամանը տրուեցաւ։ Ամենքը ուրախացան։ Կիրակոս աղային ազդարարուեցաւ և նա փեսայ-Լևոնին ներս բերեց։ Ինչ պաշտօն որ Հեղնարը ունէր կատարելու հարսնացուն առաջ բերելիս, նոյն պէտք է անէր և Հեղնարի մարդը փեսան առաջ բերելիս, և Կիրակոս աղան կնոջիցը վար չը մնաց այդ կողմից։

Երկար վիճաբանութիւններից յետոյ որոշուեցաւ թոյլ տալ Լևոնին կնանիքների սեղանում, քենիների մէջ տեղում նստելու։

Առ ու ամօթից հարսնացուն կանգնած տեղումը գոյն էր տալիս և գոյն առնում։ Արէգնազանը հրամայեց հարսնացուին, քամակի ետքև կուչ գալ և նստել։ Օրիորդ Գչխուհին չ'արաւ այդպիսի անքաղաքավարութիւն։

Երկու չարեաց փոքրագոյնը ընտրելով՝ Արէգնազան խանումը իրան տեղը փոխեց և մի այնպիսի դիրք տուեց մարմնոյն, որ կարծես մի տեսակ թումբ լինէր փեսայի և հարսնացուի մէջ տեղը։

Սկսուեցաւ ընթրիքը։ Հարսնացուն ուղարկուեցաւ սկեսայրի մօտ, նրա քամակը։ Զոքանչի ու քենիների կողմից առաջարկուած «փեսայի բրդուճները» ժամանակ ու միջոց չէին տալիս փեսային սեպհական ձեռքերը դէպի կերակրի ամանները երկարացնելու։ Ութերորդ տեսակից յետոյ սեղանը հաւաքեցին։ Ընթրիք անողները, ինչպէս ընթրիքից առաջ, նոյնպէս և հիմայ, լուացուեցան, սրբուեցան ու «չէքէրլի դահուաները» անոյշ արին։ Սկեսայրին ու սկեսրոջ ծառայութիւն անողը միշտ հարսնացու Գչխուհին էր։ Մի երկու ժամ էլ խօսակցելուց յետոյ, խնամի աղաներն ու խնամի քուրիկները վերջապէս բաժանուեցան միմեանցից։ Այր և կին Անթառեանները շատ լաւ տպաւորութեան տակ հեռացան իրանց «մատղաշ ու շատ լաւ թէրպիա» եղած հարսնացուից, իսկ Ալլանեանները իրանց հերթում թէ և ոչինչ զանգատ չունէին իրանց «մատղաշ ու շատ լաւ թէրպիա» եղած փեսայից, բայց Լևոնի «այդ աստիճան ամաչկոտութիւնը» և գլուխը ծածուկ գոնէ մի անգամ դէպի նշանածը չը բարձրացնելը, փոքր ինչ անախորժ թուեցաւ չոքանչ Նարդոսի սրտին նա մանաւանդ։

— Երևում է, որ թէ մարդը և թէ կինը, այսինքն Գրիգոր աղան ու Արէգնազան խանումը «շատ խիստ են կրթել տղային», Լևոնս խիստ ամաչկոտ է, ասում էր Նարդոս խանումը։

— Ամենալաւ կրթութիւնը հէնց այդ է, կնոջը միամտացնում էր Մարկոս աղան։

(Եր չարունակվի).

նայի պապական նուիրակին, բայց դեռ. ևս ոչ մի պատասխան չը կայ. թերևս չը լինի էլ. իսկ եթէ եղաւ, ՚ի հարկէ, ի նպաստ ունիթերին լինելու չէ։

Բանից դուրս է գալիս, որ հինաւուրց Հռովմը այս քանի տարուայ մէջ շարունակ հորեր է փորել Գալիցիայի ունիերի դէմ. Որսացել է նրանց տեղական հոգևորականներին. Նրանց եկեղեցիներն է մտել. Նրանց համար դպրանոց բաց արել. Ռուսաց լեզուին և ռուս եկեղեցւոյ ծէս ու արարողութիւններին գերադասութիւն և մեծ յարգանք ցոյց տուել, առ երես ի հարկէ,— մի խօսքով Հռոմը Գալիցիայի ունիերի հետ ճիշդ այնպէս է վարուել, ինչպէս որ մի ժամանակ վարուած էր Լեհաստանի հայերի հետ. Իսկ թէ Հռովմի վարվեցողութիւնը Լեհահայերի հետ ինչպէս էր և ինչ հետևանք ունեցաւ,— այդ արդէն ընթերցողք տեսան պ. Եզեանի հրատարակած գրքից, որոյ համառօտ քաղուածքը «Մեղուն» արդէն իւր ընթերցողներին հաղորդեց։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Կուբանի եզերքների այգիներումն էլ սկսուեցան ֆիլօքսերայի հետախուզութիւնքը. Գիւղատնտեսական ընկերութեան աջալրջութիւնը, այդ առթիւ, ա ա գովելի է.

***

«Կավկազը» լսել է, որ բողոքականութիւնը փոքր—Ասիայում տարածելու համար՝ ամերիկական ընկերութիւնը Բիթլիսումը գործակատար է նշանակել մի ինչ որ Մելքոնեանցի.

***

«Ռուսկի կուրիերը» լսել է, որ մտադրութիւն կայ կաթնատնտեսական մի ուսումնարան հիմնել Կովկասում.

***

Ս. Աստուածածնի ժամատունը խնձելու համար կաթօլիկ և յոյն կղերի մէջ տարաձայնութիւնք ծագեցան Երուսաղէմում.

***

Յուլիսի 14-ին Ֆրանսիայում հանդիսաւոր կերպով տօնուեցաւ Դիդրօյի հարիւրամեակը. Լանգր քաղաքում, որ նրա հայրենիքն է, և փարիզում, արձաններ կանգնեցրին. Դիդրօն հանրագիտակ փիլիսոփաների մէջ առաջնակարգ տեղ է բռնում, և նրանց հետ միասին մեծ զարկ տուեց ֆրանսիական յեղափոխութեանը.

***

Արքունական, եկեղեցական և մասնաւոր կալուածատէրց հողերի վրայ բնակվող գիւղացիներին հող մատակարարելու, նրանց անկախ դիրք տալու համար, յայտնի է, որ տէրութիւնը ինչ ու ինչ դիջողութիւններ արաւ գիւղացիներին. Նա առաւ արքունիքի, եկեղեցւոյ և կալուածատէրց հողերի ամենամեծ մասը և գիւղացիներին մատակարարեց. Որպէս զի իրանց չափուած և տուած հողին գիւղացիք շուտով և կատարելապէս տէր դառնան, տէրութիւնը առանձին բանկեր էլ հիմնեց, վարձեր յատկացրեց և այլն. Սակայն այդ ամենը ի զուր են անցնում. Հէնց որ գիւղացիք հողի տէր են դառնում, սկսում են ծախել և փոխանակ իրանց գլխին մի տէր ունենալու, այժմ տասնեակ տէրեր են ունենում, ամենամեծ մասամբ վաշխառու և հարստահարիչ դասակարգից.

Այս մեծ չարիքի առաջն առնելու համար—գրում են լրագիրները,— տէրութիւնը այժմ մտադիր է մի նոր օրէնք սահմանել, որով գիւղացիներից խլվում է հողաչափութեամբ իրանց տրուած երկիրներն այլոց ծախելու իրաւունքը.

***

Վէնիերգ անունով գիտնականը «Անտառը և նրա նշանակութիւնը» վերնագրով մի գիրք հրատարակեց, որոյ մէջ ապացուցանում է թէ՝ խօլերայի տարածուիլը մեծ կապ ունի անտառների հետ. Այսինքն Եւրոպայի գիտնականը ասում է թէ անտառուտ տեղերը, համեմատաբար, խօլերայից ազատ են. Այդ բանը շատ օրինակներով է հաստատում Վէնիերգը. Ընդհակառակը, ասում է նա, կան նոյնպէս շատ օրինակներ, որ ճանտառները կարելից առաջ խօլերայ երբէք չեղած տեղերում, այդ ցաւը բոյն դրեց, երբ անտառները փչացրին.

***

Հաւաքական ոյժերով խօլերայի դէմ մաքառելու համար եւրոպական տէրութիւնք կամենում են միջազգային կօնգրէս կազմել.

***

Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը գեղեցիկ աջալրջութեամբ հետազօտում է քաղաքիս և շրջակաների այգիները, որպէս զի ոչնչացնէ որթերի ֆիլօքսերան, եթէ կայ.

***

Կարինից հաղորդում են, որ Սանասարեան վարժարանի հարցաքննութիւնքը շատ յաջող են անցկացել. Տաճիկ տէրութեան պաշտօնատարները և եւրոպացի հիւպատոսները ներկայ էին հարցաքննութիւններին.

***

Նոյն տեղից գրում են.—Յառաջիկայ ուսումնական տարուանից Սանասարեան վարժարանում բացվում է և երրորդ դասատուն. Հրաւիրուել են երկու նոր ուսուցիչներ—պ. պ. Գրիգոր Ումիկեանց և Աւետիք Տէր-Յակոբեանց.

***

Յաւօք սրտի լսում ենք, որ «Վարժարանի» հրատարակութիւնը դադարուելու է.

***

«Նոր-Դար»-ի Երևանի թղթակիցը գրում է, որ այնտեղի հասարակութիւնից ոմանք մի երկու անգամ ժողովք են արել «Մշակ» թերթին խափանումը արգելել. Որոշել են իրանք 150 բաժանորդ տալ. Միւս քաղաքների հետ ևս բանակցութիւն են սկսել.

***

«Իւրիդիչեսկօյէ Օբօզրէնիէ» թերթը յայտնում է, որ տէրութենական կալուածոց նախարարի նախագահութեամբ յանձնաժողով է կազմուած, որպէս զի 1) Բագուայ հորերի նաֆթը արտադրելու այժմեան նահապետական, և շատ անպիտան, եղանակին վերջ տրուի և նաֆթի արտադրումը ենթարկուի տէրութեան աստիճանաւորաց հսկողութեան և գիտութեան մշակած կարգ ու եղանակներին, 2) որ նաֆթի զտումը Ռուսաստանում կատարուի և լոկ հումը չարտադրուի, այլ նրա զանազան տեսակները, որոնք և ուղարկուին արտասահման, 3) Յառաջադրել տեղական վարչութեանց և մասնաւոր անձանց իրանց բնակարանները լուսաւորել նաֆթի այն դիրտով, որը լուսաւորելու ընտիր յատկութիւն ունի, և այդ յատկութիւնը միմիայն Բագուայ նաֆթին յատուկ է. 4) Նաֆթի փոխադրութեան նոր և յաջող եղանակներ գտնել և 5) Նաֆթի արտադրման, զտման և փոխադրման մի այնպիսի ձև ու եղանակ տալ առհասարակ, որ բնութեան այդ անսպառելի հարստութիւնից թէ մասնաւոր անձինք շահուին և թէ նոյն ինքը արքունի գանձարանը.

***

Նոյն թերթը ասում է.—Կովկասի գիմնազիաների և պրօգիմնազիայի ուսուցիչները անցեալ ուսումնական տարումը շատ դասեր են բաց թողած, թէ յարգելի և թէ անյայտ պատճառներով. Ուստի բարձր իշխանութիւնը Կովկասեան ուսումնական շրջանի հոգաբարձուին պարտաւորացրել է նախ՝ աշխատել, որ ուսուցիչները, որքան հնար է, դասեր չը բաց թողնեն. Երկրորդ՝ բացատրեն մի առ մի, այն ամեն պատճառները, որոնք հարկադրում են պ.պ. ուսուցիչներին դասերից յետ ընկնելու.

***

«Մեղուի» այս համարիցն՝ սկսում ենք տպագրել մեր աշխատակից պ. Յովակիմ Գեղամեանցի «Գինեգև» վէպի շարունակութիւնը, որ ինչ ինչ պատճառներով յետաձգուած էր.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Փարիզում նոր տեսակ պաստառներ (օբօյի) են դուրս եկել, որոնք ամբողջապէս ծածկուած են մի քանի յայտնի երգիծաբան թերթերի կարիկատուրներով և խօսքերով.

***

Երկու եւրոպացի գիտուորան նաւատորմղի ծառայողներ Կորդիլերեան (Ամերիկայում) շղթայի մէջ մի լայն անցք են գտել. Աշխարհագրական գիտութեան մէջ սա նոր գիւտ է, որովհետև մինչև հիմայ այնպէս էր կարծվում, որ Կորդիլերեան շղթայի մէջերքումը ոչ մի կիրճ կամ անցք չը կայ.

***

1848 թուականում Ամերիկայումը, ի յիշատակ Վաշինկտոնի, մի մարմարեայ բուրգի հիմքը ձգին. Այժմ բուրգը պատրաստ է. Նրա բարձրութեանը չի հասնել ոչ մի շինութիւն աշխարհիս երեսին. Բուրգի վրայ բարձրանալու համար մեքենաներ են շինուած, իսկ կողքերին, բարձրացողներին հանգստանալու համար—պատշգամբներ. Բուրգը 2,200,000 ռուբլի է նստել, որպիսի գումարը ամերիկացիք ստորագրութեամբ են հաւաքել.

***

Լօնդօնի և Կալկաթայի մէջ եղած հեռաւորութիւնը 7,000 անգլիական մղոն է. Այդ ահագին տարածութեան վերայով ամերիկացի մի խմբագիր, վերջին օրերումս, հեռագրական խօսակցութիւն էր անում.

***

Մարդակերութեան մի տարօրինակ դէպք.—Բէնգալիայի Կեննահուր քաղաքի միջով անցնում է հնդիկների համար նուիրգասուրբ գետը, այս քաղաքի բանդի մէջ, երբ յանցաւորներից մեռնում են— սովորութիւն ունին վերոյիշեալ գետի մէջ ձգելու. բանդի ծառաներից մինի վրայ կասկած տարան դիակների անհետանալու պատճառաւ և սկսեցին հետևել նրան, և իրաւ, մէկ անգամ, երբ բանդի մէջ կաթուածական հարուածով մինը մեռաւ և գետի մէջ ձգեցին, տեսան, որ հնդիկ-ծառան դիակը հանեց, փափուկ տեղից միս կտրեց, խորովեց և կերաւ.

Որովհետև Բէնգալիայում մարդակերութեան համար օրէնք չը կայ յանցաւորը պատժելու համար, այս պատճառաւ էլ մարդու միսն անուշանոցի յանցանքը գողութեան կարգին վերաբերելով,—դատապարտեցին նրան մի ամիս ժամանակաւ տաժանակիր աշխատանքի.

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ.
Հրատարակիչ Հ. ԷՆՖԻԱՃԵԱՆՑ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՀԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
«Մ. Հ. Ռ. Գ. Ը.»
Լոյս տեսաւ Մոսկուայում՝
„ՉՈՐՍ ՆՈՒԱԿ"

Գրքոյկը մանուկների համար: Գինն է Մոսկուայում 15 կ., ուրիշ քաղաքներ—17 կ. 10 օրինակից աւել գրողները ճանապարհի ծախս չեն վճարում: Գրավաճառներին կը լինի սովորական զիջումն: Կարելի է ստանալ հետևեալ հասցէով.— Москва. лицей Лазаревскаго института, Мекертичъ Бархударянцъ.

4—6

Սրանով պարտք եմ համարում ՎԵՐՋԻՆ անգամ յայտնել այն պարոններին, որոնց մօտ գտնվում է իմ հրատարակած Պ. ՀԱՅԿՈՒՆՈՒ-ՐԱՖՖԻ ԿԱՅԾԵՐԸ վերնագրով գրքոյկի բաժանորդաթերթերը, բարեհաճէին շուտով հասցնել ինձ, որպէս զի կարողանամ գրեանքը անմիջապէս ուղարկել ըստ պատկանելոյն: Իմ հասցէն.-Баку. Сеяду Амирянцу.

Ներսիսեան դպրանոցի եօթներորդ դասարանից աւարտած մի աշակերտ, պատրաստում է աշակերտներ և աշակերտուհիք՝ հայոց բոլոր ուսումնարանների ստորին և միջին դասատանց համար: Հասցէն. Ներսիսեան ուսումնարան Յարութիւն Մարաղեան:

Մամուլի տակից դուրս եկաւ և Թիֆլիսի հայ գրավաճառների մօտ վաճառվում է
ՇԻԼԼԵՐԻ
ԶԱՆԳԱԿԻ ԵՐԳԸ
Թարգմանութիւն Գէորգ Բարխուդարեանցի Գինն է 20 կոպ.

Ներսիսեան Հայոց Ազգային-Հոգևոր Դպրանոցում առաջիկայ 1884—1885 ուսումնական տարում ընդունուող ՆՈՐԵԿ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ պարտաւոր են ներկայացնել դպրոցիս վարչութեան հետևեալ ՎԿԱՅԱԿԱՆՆԵՐԸ.— Ա) Ծննդեան և մկրտութեան, Բ) պատուաստման ծաղկի, Գ) Ուսման այն ուսումնարաններից, ուր աշակերտել են, Դ) Երաշխաւորական թղթոյ ծնողացն կամ ազգականացն առ այն, թէ նոքա ունին միջոց պահպանելոյ իւրեանց աշակերտելի մանուկն, կերակրելով նորան, հոգալով ըստ ժամանակին նորա հանդերձեղէնք և ամենայն դասական պիտոյքը, խնամարկելով նորան հիւանդութեան ժամանակ և դպրանոցիս ամենայն պահանջը՝ վերաբերութեամբ աշակերտին, անվրէպ կատարելոյ: Այն մանուկները, որոնք գաւառներից են, երաշխաւորական թուղթը պիտի ունենան անշուշտ Թիֆլիսաբնակ ազգականից և կամ խնամակալից: Առանց վերոյիշեալ վկայականների և երաշխաւորական թղթի ո՛չ ոք չէ կարող ընդունուել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ
„ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ"

Սեպտեմբերի վերջին լոյս կը տեսնի կենդրոնական գրավաճառանոցի հրատարակութեամբ մեր «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԵՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ» անունով դասատետրը հայոց դպրոցների համար. ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԸՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, հարստացրած և հիմնական փոփոխութիւնների ենթարկած:
Մ. ՏԷՐ-ՍԱՐԳՍԵԱՆՑ.
6—10

Շուտով մամուլի տակից դուրս կը գայ նոր
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԳՐԱԲԱՐ ԼԵԶՈՒԻ ՀԱՅՈՑ
միջնակարգ դպրոցների համար, աշխատութիւն Հ. ԴՈՒԿԱՍԵԱՆՑ, հրատարակութեամբ «Կենդրոնական գրավաճառանոցի»: Կը ծախուի նոյն գրավաճառանոցում:

Նոյն տեղը ծախվում է մի և նոյն հեղինակի «ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ» հին դարն երկրորդ մաքուր տպագրութեամբ: Գինն է 60 կոպ.: Գումարով գնողների համար զիջումն կը լինի:
5—10

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵԿԱՒ
ԷԼԻ ՄԷԿ ԶՈՀ
ԿՈՄԷԴԻԱ ՀԻՆԳ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ
ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԱԲՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՑԻ
Գինն է 1 ռուբլի
Ծախվում է Թիֆլիզում Կենդրոնական և Կովկասեան գրավաճառանոցներում:

ՇՈՒՏՈՎ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ ԿԸ ՄՏՆԻ
ԿՈՂՈՊՏՎԱԾ ԵԿԵՂԵՑԻ
վերնագրով մի հայերէն վէպ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵԱՆՔԻՑ
Հեղինակութիւն ԼՈՒՄԱՅԻ

ДОЗВОЛЕННО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ, 1-го Августа 1884 г. Типограф. М. Рот. и К-о. На Гол. проспектѣ Домъ № 41. Տպարան Մ. Ռօտինեանց և ընկ.